Dr. JIŘÍ ST. GUTH-JARKOVSKÝ

KTERAK SLUŠNĚ JÍSTI

A KTERAK DOBŘE SE CHOVATI U STOLU

PRAHA 1923
BURSÍK & KOHOUT
Knihkupci university Karlovy a České Akademie věd a umění.

Dr. JIŘÍ ST. GUTH-JARKOVSKÝ:

KTERAK SLUŠNĚ JÍSTI

A

KTERAK SE DOBŘE CHOVATI U STOLU.

1 9 2 3

BURSÍK & KOHOUT,

knihkupci university Karlovy a České Akademie věd a umění.

Jako veškero naše chování ve společnosti, má-li býti spolublížním a druhům milým a příjemným, podléhá jistým pravidlům obecně uznaným, ba takořka zákonům pro slušné lidi nepřekročitelným, tak obzvláště dobré způsoby při jídle jsou z předních požadavků slušných mravů, poněvadž k nim nestačí jenom dobrá vůle, ale jest zapotřebí i jisté obratnosti, abychom nedocílili spíše opaku a nestali se nepříjemnými nebo dokonce směšnými, ne-li odpornými. Při jídle dlužno dbáti stera věcí, které nevzdělaný člověk přehlíží, jež však člověku vzdělanému, nikoli snad jen bohatému, stávají se druhou přirozeností. Jisto je, že čím člověk slušnější, tím více hledí úpravnosti, čistoty a pořádku při jídle, a nedostatky v této věci společnost vzdělaná posuzuje velmi přísně. Chcete-li se však naučiti slušně jisti, musíte dbáti příslušných pravidel už doma a záhy, od malička, neboť není uměním tak snadným, chovati se při jídle za všech okolností náležitě. Kdo nenaučil se tomu umění za mlada, často pak v životě, když dostane se do společnosti, trpce za to zkouší, a s námahou jest mu dokázati, co by si byl dříve snadno mohl osvojiti i těžko odkládá zvyky či zlozvyky zakořeněné.

Nedomnívejme se také, že slušně a úpravně jísti nutno jenom při hostinové tabuli a obřadném banketě, — v rodině, v restauraci, v kavárně a v hostinci, že je naprostá volnost. Naopak, právě v důvěrných společnostech, ba i když jsme docela sami, učíme se nejdříve a nejsnáze správně a slušně jísti a pak nám to všecko přejde takořka v krev a nebude rozdílu mezi stolem rodinným, restauračním anebo hostinovým. Doma, ať tak díme, učíme se jísti pro veřejnost. Ovšem, že při hostinách, banketech a hodokvasech, které bývají vrcholnou společenskou událostí, dlužno zase dbáti výjimečných okolností, jako co se týká úborů, přípitků, rozsazení hostí a pod., kteréžto věci při jídlech rodinných nepadají na váhu stejnou měrou.

Nám Čechům vedle mnoha jiných věcí vytýkává se zhusta neslušnost při jídle, jež bují zvláště v hostincích. Všimneme-li si, poznáme bohužel, že to pravda, a nezpůsob, jindy přes to, že byl obecný, zůstal nepozorován, dnes, kdy cizinci přicházejí k nám skoro houfně a s jistou zvědavostí, vyniká proto, že naň poukazují.

Proto uvádíme tuto zejména naší mládeži některá stěžejná pravidla, kterak u stolu a při jídle správně si počínati a obracíme se tímto k mládeži vůbec, ať bohaté či chudé, jak svrchu jsme již naznačili, neboť slušně jísti má každý bez rozdílu, tak jako slušnost není výsadou žádné třídy. — Tu a tam máme na mysli i větší hostiny a stolovníky starší.

Podrobněji pojednali jsme o otázkách tuto vykládaných dílem ve svém „Společenském katechismu", díl I., a ve „Stolničení", dílem také ve dvou knížkách „O jídle a pití jindy a jinde" a „O hostinách a hodokvasech jindy a jinde". Také ve „Společenském slabikáři". Z těchto knih zde mnohé uvádíme.

*

Před jídlem třeba vezdy ruce pečlivě si umýti a ke stolu přistupujeme ne-li v úboru předepsaném, tedy aspoň v šatě pokud možno čistém, převlékajíce kabát od práce umazaný nebo zaprášený, k čemuž sotva můžeme nutiti našeho dělníka při práci.

V nedbalkách nesluší choditi ani ke snídani, leč v domácích střevících. Odporni jsou ti, kdož zdrávi jsouce, snídají v posteli. Ženský ranní úbor může býti prostý, ale buď vkusný a čistý, a vlas vždycky uspořádán. Kdo se holí, buď ke stolu oholen. Bez kabátu nezasedejte k žádnému jídlu a k žádnému stolu, leč snad za zvláštních okolností, jako za velikého vedra a na venkově ke stolu rodinnému, kde činí tak všichni přítomní muži.

V Anglii stůl dělníkův liší se od stolu bohatcova toliko skromností, ale nikoli čistotou a úpravností, přiměřenou poměrům dělníkovým. V Americe dělník všude, kdykoli přistupuje ke stolu, upraví se náležitě, zejména tam, kde jsou ženy; ale i v dřevařských táborech, prostřed lesů, kde není žen, kdykoli pracovníci chystají se ke

společné „tabuli", zde asi velmi prosté, umyjí se bez výjimky a po možnosti i převléknou. Není tedy požadavek čistoty a úpravnosti při jídle nic měšťáckého.

K jídlu přicházíme vždy včas, v hodinu určenou. Jsouce zváni, nechoďme dřív, abychom nepřišli, dokud snad všecky přípravy nejsou ještě skončeny; opozditi se možno nejvýše o několik minut, aby pak ostatní stolovníci nečekali, neboť hostina nemá počíti, dokud všichni stolovníci nejsou shromážděni.

Přihodí-li se (při větších banketech), že zasedneme za stůl vedle osoby dosud neznámé, představíme se; můžeme ukázati lístek se svým jménem, místo naše označující, ale raději dejme se napřed představiti, pokud to možno.

Při větších a obřadnějších hostinách zhusta páni uvádějí ze shromáždiště do jídelny dámy podavše jim rámě; to buď při vchodu sluha podá pánovi lístek, na kterém je žádán, aby tu neb onu dámu uvedl, anebo domácí pán před hostinou upozorní, co a jak. Ale nověji tuze často jdou dámy i páni do jídelny docela volně.

U cizího stolu nezasedneme dříve, dokud nám nebylo poukázáno místo. To učiní buď hostitelé ještě před vstupem do jídelny nebo v jídelně samé, nebo při větších hostinách dostane každý stolovník lístek s přesným záznamem svého místa Podobných pokynů každý si všimni dobře a včas.

Zasednuvše za stůl prostřeme ubrousek přes kolena; nikdy nevážeme ho kolem krku — to děláme jen malým dětem v dětské světnici, pokud

ještě pořádně jísti se nenaučily a pokud proto nemají ještě přístupu ke stolu dospělých, leda snad ke stolu rodinnému, nebo malujeme tak karikatury, — aniž zastrkáváme ho za vestu, vůbec za šat. Dáma nesmí ho dáti za živůtek. Ubrousek přísluší i ke snídaní.

Není třeba čekati s jídlem, až každý bude obsloužen: jídlo by vystydlo a zdržovali bychom obsluhu.

U stolu seď každý zpříma. Tělem neopírej se o stůl, zvláště nikoli lokty a nenakláněj se příliš nad talíř. Jen předloktí má při jídle spočívati na ubruse, ačkoli zase není správno stahovati lokty k tělu a omezovati se na místo co nejmenší s tou záminkou, aby soused měl dosti místa. Stolovník by pak vypadal bázlivě a ustrašeně, což by činilo nemilý dojem. Ale také nesluší opírati se nedbale o lenoch židle, zvláště ne paním a dívkám. Člověk, který jísti umí, bezděky drží se zpříma. Není vhodno prohlížeti náčiní a příbory, a v domácnosti nikdy nesmíme napřed sami utírati talíř, příbor anebo sklenice. Kde toho je zapotřebí v hostinci, je to jen velmi smutným dokladem nedbalosti a nečistoty. V domácnosti, kde hostitelka stále všecko pozoruje, uráželi bychom tím hostitelku, jejíž povinností jest dbáti čistoty a pořádku ve všem a všudy. Rovněž nesluší utírati obrubu sklenice, nežli začneme píti, jak se zhusta dělává v pivnicích, kde nemáme důvěry v čistotu.

*

Pravidla, kterak počínati si za jídla jednotlivých pokrmů, jsou tato:

Obecně: Jez a pij klidně a opatrně, abys nepotřísnil obleku nebo náprsenky neb i stolu.

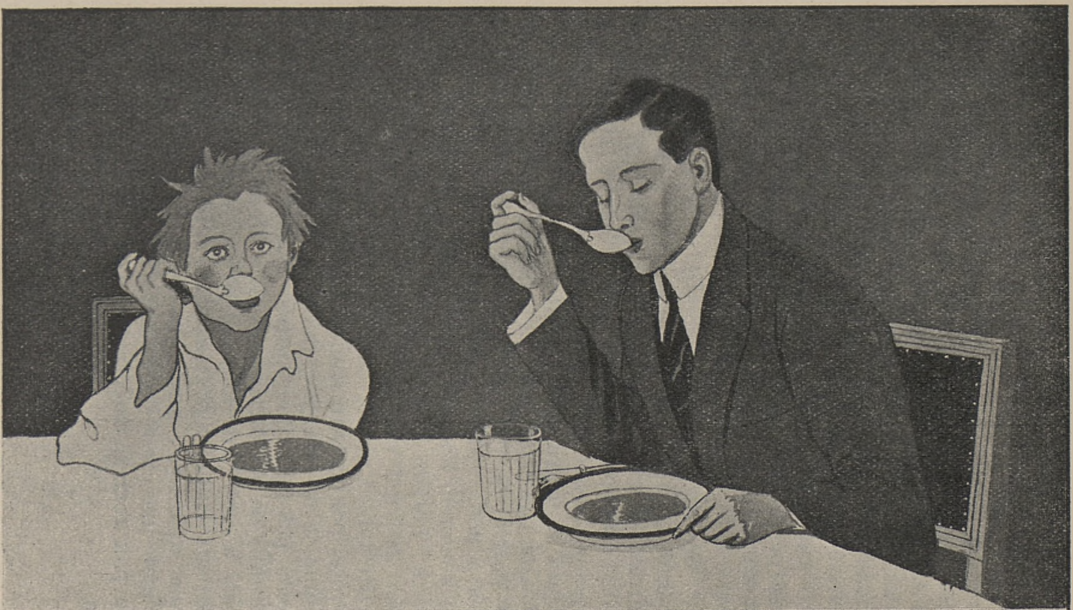
Polévku jíme lžicí tak, že stavíme ji k ústům poněkud šikmo, nikoli kolmo. Nesrkáme slyšitelně a talíře nenahýbáme, abychom polévky nevyjídali do poslední kapky. Dojedše necháme lžíci ležeti hřbetem na talíři, který pak po polévce se odebere.

Sami-li z polévkové mísy nabíráme, nevybírejme, jsou-li v polévce masité nebo jiné drobné kousky.

Lžicí nebo lžičkou jíme také zavařeniny, kompoty, rozmanité puddingy, řídké sýry smetanové a pod. Mimo to lžíce je také k nabírání rozmanitých řídkých jídel.

Chleba (housek, rohlíků) nikdy nekrájíme, nýbrž jen lámeme, a tu ulomíme jenom tolik, kolik chceme dáti do úst. Nesluší hromaditi na stole kousků chleba nebo housek, sestavovati z nich obrazce, drobiti chléb nebo dokonce žmoliti jej: házeti užmolenými kuličkami po stolovnících je bujnost velmi nevkusná a ovšem nepřípustná. — Nesluší také ujídati a ukusovati z celého krajíce nebo z celé housky. Jen majíce jísti chléb s máslem, ukrajujeme kousky a mažeme je. Vytírati talíř kousky nadrobeného chleba neb housky nesluší. Nesluší také oblizovati ať lžíci, ať vidličku, nejméně nůž.

Maso krájíme po kouskách, při čemž vidličkou v levé ruce přidržujeme sousto, jež odřezáváme rukou pravou. Na hřbet vidličky, na níž nabod-

Obr. 1. Polévku jez lžicí šikmo k ústům, nikoli kolmo. Nesrkej a talíře nenachyluj, abys polévku vyjedl do poslední kapky. Sklenici slušno při pití nakloniti jen v mírném úhlu. Neobracej sklenice dnem vzhůru, aniž vyssávej jejího obsahu. Nedrž volné levé ruky za jídla pod stolem, ale polož ji lehce k talíři.

nuto je sousto masa, přikládáme pak příkrmy čili přílohy, jako zeleninu, brambory a pod., a (levou rukou) vidličku hřbetem vzhůru vedeme k ústům. Pak zase nové sousto odkrojíme. — Nesluší se rozkrájeti celý kus masa a pak vidličkou v ruce pravé kousky pojídati.

Drůbež má býti podávána v řízkách bez kostí, ale přece nelze se vždy kostem ubrániti. Potom obíráme maso na kostech nožem, nikdy nesmíme vzíti kost do ruky a pak ji ohryzovati.

Sousta a příkrmu budiž vždy nemnoho; nepěkně se nese, nutno-li ústa pro velké sousto ze široka otevírati. Nesmí ani vzniknouti zdání, že jíme hltavě a hladově, či méně pěkně řečeno, že se cpeme. Vidličkou v ruce pravé jíme toliko jídla, která se nekrájejí, nebo která se jen lámou a kde sousta pohodlně vidličkou možno oddělovati, jako u paštik, dortů, ryb, zelenin, salátu, tvrdých vajec a pod.; při tom můžeme, třeba-li, pomahati si kouskem housky nebo chleba v ruce levé, nikdy však holými prsty, jakož vůbec nesluší obecně jísti holýma rukama a do ruky možno při jídle vzíti toliko chléb, suché bonbony, cukrovinky a ovoce, pokud není samo sebou vlhké a pokud dáváme je do úst celé, jako menší ovoce peckovité, nebo pokud rozloupnutím (švestky a ovoce toho druhu) se nepotřísníme. Ale třeba-li ovoce loupati a je-li pak loupané ovoce šťavnaté, dlužno užívati vidličky a zvláštních nožů na ovoce, buď cele stříbrných anebo kostěných, poněvadž ocel působí na chuť ovoce toho nepříznivě. — Ovoce se pak rozřeže na čtvrtky (jablka, hrušky), pak

teprve se oloupe na podél. Je nevkusno loupati pomeranč, jablko a pod. ve spirále. Nožem vyřízneme ze čtvrtek oloupaných jádra a vidličkou podáváme nevelké sousto k ústům. Dělíme-li se o ovoce s osobou sousední, nabídneme vždy část lepší. Pecek neklademe na ubrus, nýbrž na talíř.

Vidličku držíme u držadla nahoře v prstech tak, že ukazováček leží podél držadla a řídí jeho pohyby. Podobně nůž, vždycky v ruce pravé (nikdy v levici, kdežto vidlička může přejiti do ruky pravé), jejíž ukazováček leží podél hřbetu držadla. Nesluší držeti nůž anebo vidličku blízko želízka nebo zubů. Jest až ohavné, držíme-li nůž za samo želízko nebo vidličku téměř za samy zuby.

Přerušíme-li jídlo, položíme nůž a vidličku na talíř, vidličku vlevo, nůž vpravo, když v jídle budeme ještě pokračovati. Dojedli-li jsme a talíř je prázdný, položíme příbor na talíř nikoli křížem, nýbrž nůž i vidličku do stejné polohy, držadlem na stranu pravou; osoba služebná pak snáze příbor sklidí. Kdybychom pozorovali, že příbor nevyměňují, nýbrž jen talíře (děje se tak v domácnostech menších a celkem zřídka), klademe příbor, otřevše jej kouskem chleba nebo housky, vedle talíře na podložku; není-li podložky, nezbývá, nežli na ubrus. Při větších hostinách podložky vůbec nebývá; to značí hned, že příbory budou vyměňovány a necháme tedy příbor na talíři.

Vůbec hleď každý přizpůsobiti se domácnosti, ve které stoluješ.

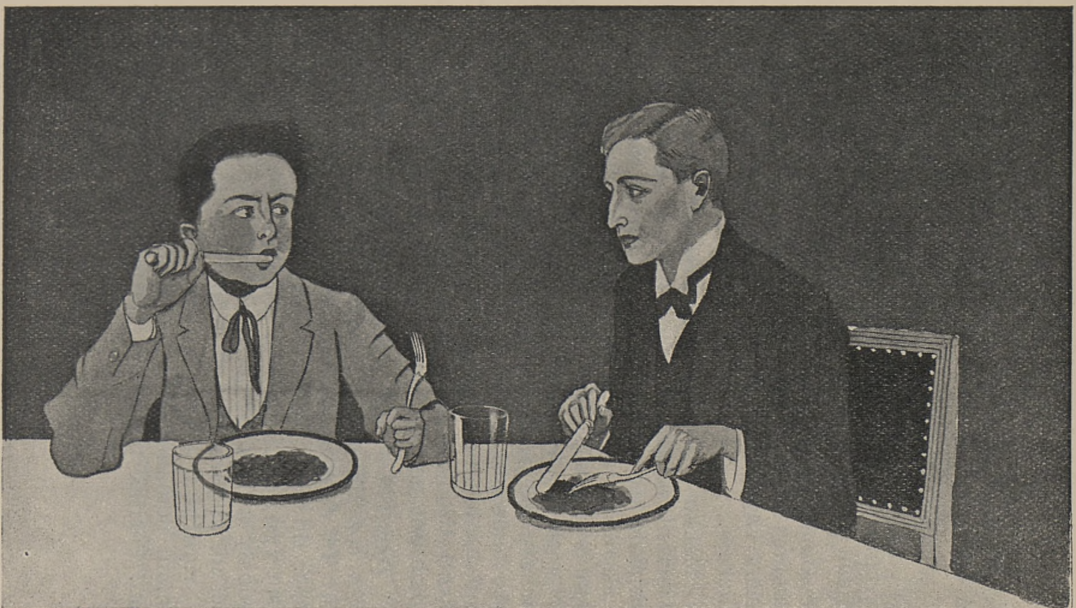

Dlužno-li z úst vyndati nestravitelnou nebo vůbec nejedlou část pokrmu (na př. kůstku, pecku a pod.), používáme vidličky k ústům přiložené, na níž opatrně předmět přímo z úst jazykem vyndáme a pak položíme vidličkou na okraj talíře. Nesluší cokolivěk na talíř vyplíti.

Jen stopky ovocné možno odkládati rukou, ale vždy vše na talíř, nikdy ne na ubrus.

Krájejíce na talíři nesmíme roztahovati loktů a překážeti při tom sousedům; přimkneme lokty volně k tělu, ač nekrčíme se úzkostlivě. Krájeti pak dlužno opatrně, aby snad nepoddajný kousek se nevysmekl z talíře nebo tekutá část pokrmu (šťáva ze švestkových knedlíků) nevystříkla na ubrus. Je-li pokrm (maso) tvrdý a nůž ještě k tomu tupý, nezbývá, nežli nechat pokrm stát; jezte pak jen přílohu (zeleninu, brambory).

Zejména však nikdy nejezme nožem, to jest, nedávejme nože do úst, kam nikdy a při jídle žádného pokrmu nepatří. Nejenom proto, že to je nezpůsob obecně zavrhovaný a že můžeme se snadno nepříjemně pořezati (již pouhý pohled na člověka, dávajícího nůž do úst, vzbuzuje nepříjemný pocit, u mnohých idiosynkrasii), ale i z té příčiny, že některá jídla, zvláště tučná, kyselá nebo silně solená dostávají na ocelovém želízku nože nepříjemnou příchuť (t. zv. zmýdelněním). Ovšem zlozvyk jísti nožem podporují tam, kde k některým pokrmům (na př. dortům) přikládají toliko nůž, nikoli také vidličku (nebo lžičku), jež patří ke každému pokrmu, pokud není tekutý. Nelze jísti

Obr. 2. Nejez nikdy nožem a vůbec nože do úst nedávej. Na vidličku v ruce levé sluší klásti nemnoho pokrmu nožem v ruce pravé. Nůž i vidličku dlužno chopiti za držadlo, nikoli blízko střenky nebo zubů. Kráječe na talíři, neroztahuj loktů; přimkni je volně k tělu a seď nenuceně.

ani nožem zvaným desertním anebo stříbrným na ovoce.

Jíme-li tvrdší sýr, užijeme nože jen, abychom sýr položili na kousek chleba nebo housky. Učiníme to však šetrně, nerozmazáváme sýra po chlebu příliš nápadně.

Omáčky rozmanitých pokrmů neužíváme mnoho, aby talíř po jídle nebyl příliš zamazán, neboť zbytku omáčky nelze vytírati houskou či chlebem.

Měkká vejce jíme zvláštními lžičkami. Na rozevření měkkých vajec užívají zvláštních nůžek; kde těch není, otevřeme svršek vejce nožem a skořápku odstraníme pokud možno nožem, co nejméně prsty. Nesluší se namáčeti do vejce řízky chleba, rovněž jako není správno namáčeti suchary do vína, krému nebo jiných nápojů, tak jako nadrobiti chleba či housky do kávy a dělati z ní neúhlednou kaši. — Vejce tvrdá dlužno podávati již oloupaná; kde toho není, nutno arci a bohužel použíti holých prstů.

Zeleninu obecně rozdělujeme a jíme vidličkou. — A což chřest, — máme či nemáme jísti rukama? Tři čtvrtiny stolovníků berou chřest za tvrdší konec do ruky, konec měkký ukousnou a ostatek ještě vyssají, ale způsob tento je přece jen trochu nedbalý a doporučuje se užíti způsobu, nesprávně řečeno, anglického: vidličkou část jedlou odděliti a vidličkou donésti k ústům. Oddělujíce část jedlou, pomáháme si kouskem housky, ba i nožem. Požitek při tomto způsobu jest menší.

Ořechů nelouskejme zuby, nýbrž louskáčkem; také neprovozujme výkonů siláckých a nenamáhejme se zbytečně, drtíce ořechy rukama.

Deserty, koláče, dorty, cukroví a pod. jíme vidličkou, jsou-li to pokrmy poněkud tvrdší, i nožem ukrajujíce; cukrovinky suché nebo v papírkách možno vzíti, jak svrchu řečeno, do ruky. Ale pozor na bonbony čokoládové, které snadno v teplé ruce se rozplývají. Cukroví v t. zv. papírových manžetkách, je-li jen poněkud měkčí, radno vyjídati lžičkou.

Kompoty a zavařeniny jíme lžičkou, vyskytne-li se při tom větší kus, rozpůlíme jej lžičkou ve dví, je-li tvrdší, dlužno použíti i nože, ač do kompotu kusy větší a tvrdé nepatří.

Černé kávy, čaje nebo čokolády, je-li příliš horká, nepřelévejme na misku, aniž foukejme do ní nápadně, — posečkejme chviličku, až vychladne. Ani v kavárně tak činiti nesluší. To jediné, že popíjejíce sami v kavárně svůj nápoj, můžeme čísti noviny, jestliže proto jsme tam zašli. Sice vůbec při jídle čísti nesluší, zvláště nikoli ve společnosti; pak ovšem se omluvíme nebo požádáme za dovolení. — Šálek bereme za ucho dvěma prsty, ukazováčkem a palcem a ani tady nevypijeme nápoje do poslední kapky. Srkati jakýkoli nápoj z nádoby, ani ne z kalíšku likér sebe vzácnější, nikdy nesmíme. Pijeme-li kávu nebo čaj stojíce, bereme misku do ruky levé, šálek do prstů ruky pravé.

Jako není dovoleno foukati do horkého nápoje, tak vůbec horkých pokrmů tímto způsobem

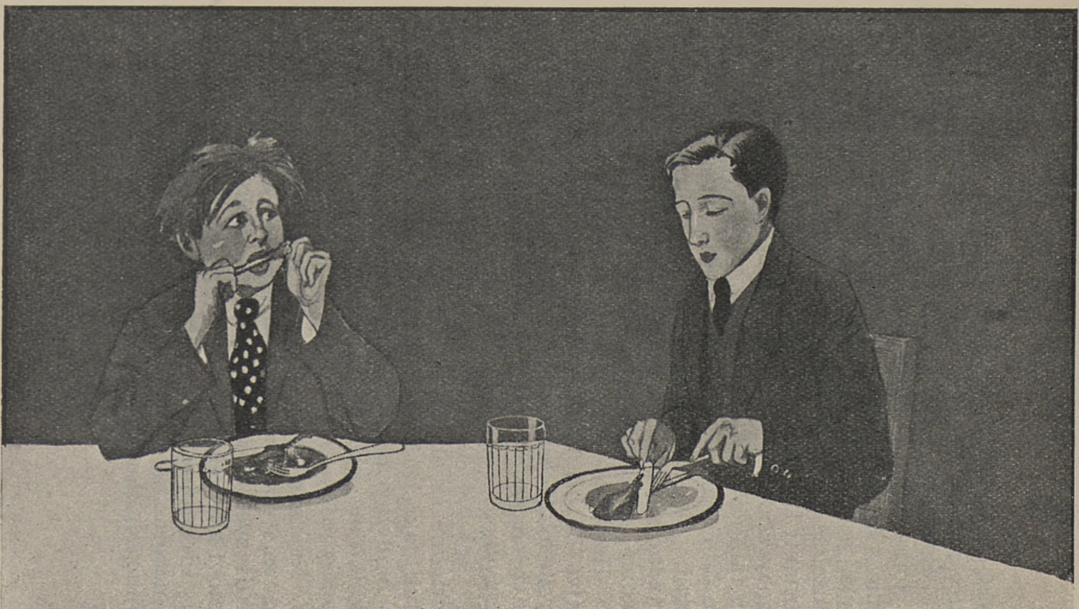
neochlazujeme. Příliš horké věci, pro rty a ústa nebezpečné, také na stůl nepatří.

Soli ze slánky nebereme prsty, nýbrž čistým nožem anebo zvláštní lžičkou na sůl, na slánce položenou, kterou pak, uživše jí, zase na slánku položíme. Vůbec nedotýkáme se ničeho rukou, co jiní mají vzíti do úst; proto také z podávaného pečiva, ovoce nebo cukroví nevybíráme, aniž v něm se probíráme, leč očima. Tak jako v krámě: čeho jsme se jednou dotkli (berouce pokrmy byť i jen nožem anebo vidličkou), to vezmeme.

Dostane-li se nám pokrmu, o němž dobře nevíme, kterak si při jeho jídle počínati, posečkejme chviličku, až jak si budou počínati jiní, zkušenější. Ostatně nepokládám za hanbu přiznati se, že jsem toho neb onoho pokrmu dosud nejedl, zvláště pokud jde o nějaké jídlo exotické, nebo u nás neobvyklé, jako na př. ústřice, neb o jídlo národní.

*

Berouce pokrm z mísy užíváme lžíce nebo vidličky, na míse přiložené, zhusta i obou, nebo lopatky, jako při dortech, někdy i nože a vidličky; ale není slušno kus masa nebo jiného pokrmu s mísy na talíř si shoditi nebo přesunouti. Rovněž omáčky nelijeme přímo z omáčníku na talíř, nýbrž nabíráme lžicí, která musí arci vždy býti přiložena; není-li, není chyba na straně stolovníkově. Dbáme vždy toho, abychom berouce podávané, nepotřísnili ani okraje mísy, ani ubrusu. Smekne-li se vidlička, lžíce nebo nůž do mísy, plné omáčky nebo šťávy, nedbejme toho, — jest

Obr. 3. Nesluší jísti rukama a ohryzovati kosti, které obíráme, pokud třeba, na talíři nožem, přidržujíce je vidličkou. Do ruky možno z jídel bráti jen chléb, ovoce a některé moučníky. Nehoupej se na židli a neopírej se nedbale o lenoch, aniž lokty o stůl. Ruka může občas klidně spočívati na stole.

věcí osoby služebné, aby měla náhradou hned po ruce příbor jiný, čistý.

Rozumí se pak samo sebou, že neužijeme k tomu všemu nikdy příboru vlastního, kterým jíme. Kdyby na míse nedopatřením příboru nebylo, požádáme oň skromně a nenápadně osoby služebné. Také svého nože neužijeme, chtíce přeříznouti kus toliko nařiznutý, požádáme i toho od osoby služebné. Jsou-li kusy veliké, raději vezmi na talíř celý kus a to, čeho nemůžeš dojísti, nech na talíři. Je sice lépe, dojíme-li všecko, co jsme si vzali, ale není to pravidlem nepřekročitelným. Snadno se stane, že pokrm na pohled i podle vůně vábivý, svou přípravou nechutná.

Host, který vytáhne vlastní nůž kapesní a užívá ho při jídle ve společnosti, je svrchovaně neslušný. A ostýchal bych se na to upozorňovati, kdybych sám nebyl býval svědkem tohoto nemravu.

Ani vidličkou ani nožem a vůbec příborem nesmíme se oháněti nebo tropiti jím jakýkoli hluk, jako brnkati jím o talíř. Vůbec klid u stolu je nezbytný a také nohy zůstávejte v klidu a nenatahujme jich pod stolem, abychom protějšků nepokopali.

Nejezme hlučně, aniž příliš rychle a nemluvme majíce plná ústa. Rovněž nevhodno jísti příliš zvolna, abychom se neomeškávali a byli hotovi zároveň s ostatními.

Pijíce nakloníme sklenici jen v mírném úhlu a neobracíme jí dnem vzhůru, aniž vyssáváme jejího obsahu.

Ruce, pokud nejsou zaměstnány jídlem, nech ať zůstanou v klidu. Volné ruky nedržíme za jídla pod stolem; klademe ji lehce k talíři. Sedíme vůbec u stolu klidně sice, ale nenuceně, to jest nikoli prkenně, ale také ne nedbale. Proto nesluší na příklad houpati se na židli, opírati se líně o lenoch, aniž lokty o stůl. Ruka může občas klidně spočívati na stole.

Příbor, pokud ho nepotřebujeme k jídlu, necháváme s pokojem a chtějíce naznačiti na příklad nějaký obrazec na ubruse, neužívejme na to vidličky, nože, kousků chleba nebo na talíři zbytků jídla; kosti neb okrojky, jichž nejíme, klademe čistě na okraj talíře. Párátka užíváme co nejméně a tu jen opatrně a zdrželivě. Ne abychom si jím pohrávali a žmolili je v ústech jako cigaretu. Úst neotíráme holou rukou, na to jest ubrousek, stále rozprostřený na kolenou.

Jídelní lístek (menu) možno si prohlédnouti, ale netřeba ho studovati. Nikdy nikdo, jsa pozván, ho neposuzuj.

Možno vzíti si ode všech pokrmů, od některých i dvakráte, ale neklaďme nikdy na talíř mnoho, však také ne příliš málo; nejsou-li jídla podávána po druhé, sami se nehlaste o druhou dávku, ani ne v restauraci, jste-li tam pozváni. Nebuďte jedlíkem, ale také nedávejte najevo, že se vám kuchyně nezamlouvá. Svého uspokojení však neprojevujte příliš hřmotně. Jemnou pochvalou dobré kuchyně se však hostitelce vždycky zavděčíte.

Nechceme-li z podávaného vzíti, řekneme prostě: „Děkuji, nevezmu si.“ Často stačí vůči

osobě služebné mírný a nenápadný odmítavý posuněk.

Ne nesnadno přihodí se při tabuli nějaká nepříjemnost; ale ať jakákoli, jako že potřísníte omáčkou ubrus, převrhnete slánku nebo sklenici s vodou nebo červeným vínem a pod., nezbývá, nežli věci všímati si co nejméně. Hlavní věcí při tom je: zachovati co největší klid. Upozorníte nanejvýše služebnictvo, — ač služebnictvo dobře vychované samo musí věc zpozorovati, — aby rychle odstranilo nemilé následky té příhody. Hostitelka, pozoruje-li rozpaky hostovy, rychle ho ujistí, že věc nestojí za řeč, byť se jí při tom i pokazila nějaká vzácná ruční práce. Stala-li se vaší neobratností nějaká skutečně velká škoda, jako že rozbijete drahocenné sklo, musíte se ovšem (po hostině) omluviti a později vhodným darem, na př. novým souborem, pokud možno rovnocenným a pod., citelnou škodu nahraditi. Pravidel přesných tuto nelze stanoviti, záleží na zvláštních okolnostech i na poměru hosta k hostitelům.

Nehod a neobratností jiných nikdo si nevšímej a poznámek o tom nečiň žádných.

Kdyby soused anebo soustolovník se zakuckal, dělejme jakoby nic a popřejme klidně ubožáku času, aby se sám vzpamatoval.

Upadne-li nám lžíce, vidlička nebo nůž na zem, na služebnictvu jest věc zvednouti a ihned vyměniti za jinou, čistou. Sklouzne-li nám s kolenou ubrousek, nenápadně jej zvedneme sami nebo požádáme osobu služebnou, aby tak učinila.

Sousední dámě posloužíme v té příčině sami. Spadlý ubrousek se nevyměňuje za čistý.

Sedíme-li při tabuli vedle dámy, jest naší povinností baviti se s ní a prokazovati jí drobné pozornosti, jako nalévati vody nebo vína z karafy, podávati jídelní lístek nebo slánku, přeje-li si a nejsou-li jí tyto věci po ruce a pod.

Pijeme skromně, nemnoho a bez hluku. Nenarážíme sklenicí o sklenici, nevyprazdňujeme sklenice najednou a upíjíme jen po troškách. Píti mnoho je neslušné, podroušení sebe slabší jest ještě neslušnější a lidé, kteří se při tabuli opíjejí, tam vůbec nepříslušejí. Tam, kde podávají toliko vodu, nesháňějme se ani po pivě ani po víně; vůbec o nic nikdy se nedohlašujte.

Mládež, obzvláště ženská, nepij vůbec nikdy vína, leda s vodou smíšené, ba ani piva.

Nežli přiložíte sklenici k ústům, utřete si ústa ubrouskem. Když vstáváte od stolu, nezdržujte se, chtějíce všecky nedopité sklenice vyprázdniti. Hleďte dopíti dříve a kdyby služebná osoba pak ještě chtěla dolévati, dejte znamením anebo posunem najevo, že si již nepřejete. Vůbec nemíníte-li píti, nedávejte si zbytečně nalévati. Ale kdyby se nalévalo málo — zhusta šampaňského podává se jen jedna sklenice, — nechtějte na služebnictvu, aby vám nalévalo více.

Zatím, co nejíte, zvláště v přestávkách mezi dvěma pokrmy, bavte se se svými sousedy nebo sousedkami a udržujte podle možnosti hovor, snažíce se vystihnouti, co by souseda nejspíše poutalo. Tím nejvíce se zavděčíte svým hostitelům.

Ale nebavte se příliš hlučně, nemluvte daleko přes stůl, nejspíše ještě s nejbližším protějškem, a je-li hovor společný, i s jeho sousedy, dále však nikoli, leč ve společnosti velmi důvěrné a dobře známé; dbejte pak uhlazenosti řeči a vystříhejte se hrubých výrazů. Nemluvte nikdy o věcech, které kazí jiným chuť anebo náladu.

Za jídla samého však mluvte málo a nikdy ne majíce plná ústa. Byli-li jste osloveni, spolkněte sousto, ale nikoli chvatně a pak teprve odpovídejte, docela volně. Pán vůči sousedkám, které zná jen málo, nebo kterým byl právě představen, nesmí opominouti ničeho, aby oběma ukázal svoji ochotu, jak již svrchu bylo zmíněno a sám je povinen udržovati rozhovor, neboť sousedky nemohly by pak vyžadovati samy jeho služeb, kdyby byl vůči nim příliš upjat.

Posadí-li vás u tabule vedle některé osoby před tím vám i docela cizí, značí to, že můžete s ní mluviti se zdvořilostí nenucenou a prokazovati jí všecku přívětivost. Ostatně sousedkám budou vaše pozornosti jen lichotiti. Kdyby tomu bylo jinak, máte právo míti o nich svoje mínění, ale jenom mínění, aniž proto budete k nim méně zdvořilí.

U stolu hledíme nekýchati, nekašlati a ovšem také a zejména neplíti. Cítíme-li dráždění, poobrátíme se poněkud stranou a ubrouskem, anebo lépe kapesníkem bezvadně čistým, rychle a pokud možno dráždění stlumíme. Ve případě krajním užijeme pak kapesníku.

Najdeme-li v pokrmu něco nevhodného, nepozorovaně to příborem vyndáme a odložíme na obrubu talíře, anebo, nelze-li jinak, necháme jídlo stát. Ale neupozorňujeme na to nikoho. Způsobili bychom tím hostitelům nesmírnou nepříjemnost.

Zhusta podávají ke konci jídla (před ovocem) misky s vodou na mytí rukou. Misku i s podložkou (vyšívanou) poodlož vlevo stranou a po ovoci vnoř do vody toliko prsty a můžeš vlhkým prstem přetříti i rety; potom ubrouskem otři prsty a ústa.

*

Nepohlížejte na spolustolovníky, kteří jedí, nebo kteří si pokrmy berou, — mohli by se domnívati, že kontrolujete jejich způsoby a chování, nebo že se pozastavujete nad jejich nezpůsoby, jichž dlužno nevšímati si. Jenom hostitelka má právo viděti všecko, ale také jen nepozorovaně a nenápadně, a může poznamenati na příklad, že některý host si bere málo, nebo může pobídnouti hosta, aby si vzal lepší kousek, nebo po druhé. Ale činí to jen šetrně a vůči osobám, sedícím blízko ní a nenutí.

Nutiti vůbec není ani vhodné ani slušné, ale rovněž není třeba dáti se pobízeti. Vezmi každý, co je podáváno, nebo proto jsi zván, abys jedl; arci ne, aby ses přejedl, neřku-li přepil. Žádá-li tvůj zdravotní stav zvláštního šetření, buď se za pozvání poděkuj, což je nejrozumnější, anebo hleď předem hostitelce se omluviti, aby tě zbytečně nepobízeli. Zvláštních jídel pro sebe, na př. postních, možno vyžádati si jen u hostitelů důvěrně známých.

Nesluší upozorňovati na nedostatky obsluhy nebo vůbec stěžovati si do některého nedopatření, ani vůči osobám služebným. Nedostává-li se náhodou něčeho, na př. chleba nebo vody, žádejte o to sluhy nenápadným způsobem, posunkem anebo šeptem, sečkavše, až sluha je nablízku. Volati na osobu služebnou na dálku — i na sklepníka při jídle restauračním anebo hotelovém, — nesluší. Ale záhodno shledávati vše nejlepším a spokojiti se jídly tak, jak jsou předkládána a nekořeniti jich, leda byste byli z důvěrných známých. Přisoliti vždycky je možno z nejbližší slánky. Je-li slánka vzdálena, požádejte souseda, aby ji podal; sousedky jen když jiného nezbývá. Nahýbati se pro slánku nebo cokoli jiného přes souseda, je velmi neslušné; nestačí omluva, že ho nechcete obtěžovati. Také nesluší podávati cokoli osobě třetí přes souseda; je-li to nezbytně nutno, omluvte se náležitě. Možno také požádati souseda, aby věc od osoby třetí podal, ale nikdy sami nevstáváme. Stolovníci jsou vázáni druh vůči druhu ochotou. Také mluviti přes souseda, zvláště nemůže-li se tento hovoru zúčastniti nebo jestli hovor jeho se netýká, je neslušné. Za hovoru se sousedem jedním neobracej se zády ke druhému, ještě méně k sousedce.

Nemluvíme a nebavíme se se sloužícími, zatím co nás obsluhují, i kdybychom je znali; ani ne tenkráte, když vlastní svoje služebné jsme půjčili přátelům, u nichž jsme obědem, což často se stává. Po všechen čas, co tyto služebné osoby jsou u cizích, poslouchají rozkazů jejich.

Obr. 4. Kávy nebo jiného horkého nápoje nepřelévej na misku, abys z ní upíjel. Šálek ber za ucho dvěma prsty, ukazováčkem a palcem. Nevypíjej do poslední kapky a nesrkej.

Obědy a večeře rodinné, ba i hostiny dvou, tří známých rodin, obědům důvěrným se blížící, mohou se lišiti a také z valné části asi se lišívají od obřadných a nákladnějších banketů svojí prostotou a jednoduchostí, skromnější výzdobou tabule, skromnějším jídelním lístkem i skromnější obsluhou, ale nemají se lišiti ani čistotou, ani úpravností, poměrům přiměřenou, a jest i při nich dbáti pravidel správného jídla a stolničení. Tuto jenom poznamenáváme tolik, že zhusta při podobných příležitostech z nedostatku služebnictva stolovníci přinesené pokrmy podávají druh druhu, při čemž každý buď co nejvíce ochoten. Domácí paní hleď všecko si připraviti, abys nebyla nucena od stolu vstávati, nešvar, který bují u nás zbytečně. Zvláště také proto, že naše služky nebývají dosti obratny obsluhujíce, ba že k obsluze ani nebývají připuštěny. Jsou-li domácí dcery, mohou velmi dobře převzíti obsluhu stolní (při jídlech rodinných), ale pak místo při stole jim nepřísluší, právě proto, aby nemusily vstávat od stolu. Nesluší to pokládati za ponížení, nýbrž za zvláštní oběť a stolovníci vezdy, jsouce takto obsluhováni, zdvořile se poděkují a kde to možno, obsluhu usnadní. Jenom tam, kde není ani domácí dcery ani služky, nelze jinak a musí obsluhu obstarati hostitelka; pak sluší stolovníkům skromnost co největší.

Přeji-li si při podobných příležitostech na příklad chleba, který vidím na druhém konci stolu na košíčku, stačí pronésti hlasité přání: „Prosím, chleba!“ a stolovník nejbližší podá hned sou-

sedu, a ten po řadě ostatním, až se žádané dostane na místo svého určení.

*

Ani v jídelnách veřejných, chtějí-li návštěvníci jejich býti zváni slušnými, nesmějí nedbati pravidel správného jídla i ohledů náležitých vůči spolustolovníkům. I tam přistupují ke stolu pokud možno čisti, příborem zacházejí jak bylo svrchu naznačeno, dbajíce i ostatních pokynů, pokud okolnosti to připouštějí, a zvlášť slušně se chovají vůči osobám, které z ochoty tam slouží, třeba že tam odpadají obřadnosti před i po jídle.

Má-li jídelna svoje zvláštní pravidla (jako na příklad u nás jídelny Českého srdce), dlužno jich dbáti a jimi se říditi.

*

Rozsaditi správně a účelně hosty u tabule je vrcholným uměním hostinovým. Stane-li se, že vás hostitelé posadí na místo, které se vám zdá pro vás nevhodným, ať z jakýchkoli příčin, nedávejte toho najevo. Jen z důvodů velmi vážných a nezvratných, nikoli jen domnělých, můžeme býti tím uraženi a vyvolati z toho důsledky. Ocítíte-li se nešťastnou náhodou v sousedství osoby vám nepřátelské, zdržujte se všech projevů nevole; nemusíte se s ní baviti, ale na její oslovení odpovězte slušně, aby soustolovníci nepozorovali vašeho nepřátelského poměru.

Za jídla stolovníci od stolu nevstávejte, ani ne při tabulích restauračních nebo hotelových. Máme-li co vzdálenějšímu soustolovníku říci, vzká-

žeme to po sluhovi nebo číšníku; je-li to věc důvěrná, posečkejme s tím po hostině. Jenom věci nejvýše důležité, které nestrpí odkladu (sdělení nějakého telegramu a pod.), omlouvají takovou nepřístojnost. Arci i tenkráte, když pro zdraví jsme nuceni poodejíti, smíme tak učiniti, ač jistě neradi. Stane-li se tak, ostatní si toho nevšímají. — Proto také hostiny netrvejte příliš dlouho.

Opouštěti sousedních dam za hostiny zvláště je nevhodno.

Přípitky buďtež vždy co možno stručny, i přípitky úřední a ty vlastně teprve. Tak na příklad Angličané připíjejí králi jediným slovem The King — král! Minuta, dvě, nejvýše tři vždycky stačí na pozdrav, jejž přípitkem obyčejně chceme vyjádřiti. Řídkou výjimku činívají přípitky, vlastně už řeči politické, nezřídka velmi důležité. Hostina tu bývá pořádána pro přípitky po té uveřejňované, a není pak přípitek jen pro hostinu. — Za řeči přípitkové pak nikdo nevstávej (leč nutno-li vyslechnouti přípitek stoje) a nepřecházej, nepij a chovej se klidně poslouchaje, byť to tebe nebavilo a nepoutalo. Svoje uspokojení nedávej najevo způsobem hlučným, svoje neuspokojení vůbec ne. Odejíti okázale za přípitku jest urážlivé.

Po přípitku stolovníci obyčejně vstanou, přiťuknou si se sousedy a protějšky svými, ale nesluší obcházeti stůl a přiťukovati si kde s kým a při tom vylévati pivo nebo víno z plné sklenice dámám na drahocenné šaty.

Provozuje-li se za hostiny hudba, — nechceme tu řešiti otázku, je-li vůbec hudba při tabuli vhodna čili nic, — nemáme sice povinnosti zbožně naslouchati, neboť nepřišli jsme na koncert, nýbrž na hodokvas, ale chováme se přece klidněji, nepouštějíce se do dlouhých hlučných hovorů.

Pronášeti dlouhý přípitek jazykem stolovníkům nesrozumitelným, je bezohlednost.

Od stolu pak nevstaneme dříve, dokud předsedající, ať hostitel, ať hostitelka, ať kdokoli jiný, nedá znamení, že je po tabuli, a dokud neodchází do místností vedlejších, o něž buď vezdy postaráno. Není-li jich, všichni hosté vstanou a služebnictvo rychle uklidí stoly, na nichž pak zůstanou toliko kytice, nanejvýše ještě šálky na kávu nebo čaj a sklenky na likéry.

Ubrousek po jídle prostě se odloží na stůl, netřeba jej skládati.

V místnostech vedlejších stolovníci po hostině zůstávají stát a stojíce popíjejí černou kávu a likéry; páni neusednou, dokud dámy se (po chvíli) neusadily. Zde také se kouřívá, leč by kuřákům byl vykázán zvláštní salon nebo pokoj.

Pravidla tato jsou volnější, jsme-li vesměs důvěrně známi a kde poměry bytové jsou skromější.

Páni odkládají sami šálky na stůl nebo na podnosy. Jsou-li přítomny mladé dámy, jest jejich povinností nabídnouti své služby hostitelce: rozdává-li tato sama kávu nebo čaj, podávají ony a odebírají dámám prázdné šálky. Pán nedopustí, aby dáma mu šálek odebrala; naopak, on sám se

nabídne k těmto službám dámám. Jsou-li po různu rozestaveny malé stolky, na něž hosté sami mohou odkládati prázdné šálky i kalíšky likérové, je tím věc značně usnadněna. V domácnostech větších i při hostinách odebírají a uklízejí prázdné šálky a kalíšky sluhové.

Tu a tam, zvláště kde není dostatek místností vedlejších, možno také podávati kávu po způsobu anglickém ještě u stolu, po jídle. Tu dámy samy odejdou do vedlejšího pokoje, vyjma ty, které pijí kávu (nebo čaj). I rozmanité horké nápoje a likéry podávají se někdy také v jídelně. Páni vyčkají odchodu dam, aby si mohli zakouřiti. Kouření dam nepokládám za žádných okolností za vhodné.

Popel tabákový neslušno oklepávati do vyprázdněných šálků kávových, ale zase buď postaráno o dostatečný počet popelníčků. Páni nekouřící zůstanou pokud možno ve společnosti dam.

Počala-li tabule, jakož obyčejně se stává, v osm hodin večer, hosté rozcházejí se kolem jedenácté, ač, je-li zábava živá, mohou zůstati déle; záleží na okolnostech. Při lunchi nebo déjeuner, u nás obědě, který počínává o jedné, rozchod je kolem hodiny třetí.

V domácnosti nesluší zmizeti „po anglicku", aby nikdo odchodu nepozoroval, nýbrž je třeba poroučeti se hostitelům. Jenom při velkých banketech o velmi mnoha stolovnících lze anglický způsob odchodu připustiti.

V předsíni, tam, kde služebnictvo pomáhá stolovníkům obléci svrchní šat, je zvykem dávati

přiměřené zpropitné. Ale není vhodno sháněti se po služebnictvu a lézti za ním do kuchyně; to možno jen v domácnostech malých a velmi známých.

Hostitelům za oběd aneb hostinu se neděkuje, toliko odcházeje, vyjádříš díky za příjemný večer a zábavu.

Za pozvání k tabuli odvděčíme se do osmi až čtrnácti dnů děkovnou návštěvou, po čase pak, je-li to jen trochu možno, pozveme zase svoje dřívější hostitele. Hlava státu je z tohoto pravidla vyjmuta.

*

Možná, že všecka tato pravidla, neb alespoň velmi mnohá, budou se zdáti čtenářům zbytečná nebo zbytečně složitá i podrobná příliš, — ale jen pozorujte rozmanité způsoby i nezpůsoby jídla svých spolustolovníků (čiňte to však nenápadně, aby toho nepozorovali), a hned poznáte rozdíl mezi jídlem slušným a ne-li neslušným, aspoň nesprávným. Každá chyba jistě tu vynikne, jakož vůbec veškera zde uvedená naučení uplatní se náležitě teprve v praksi samé a ten, kdo věci si všímá při jídle, uzná jejich oprávněnost a zdůvodnění mnohem spíše, nežli ten, kdo pravidla naše toliko čte.

Znovu opakujeme a zdůrazňujeme, — třeba že z hořejšího věc asi dostatečně vysvítá, — že pravidla, kterak správně jísti, nikoli snad vymyšlená jednotlivcem, nýbrž vzniklá postupně s rostoucí vzdělaností, s níž potřeba čistoty a

úpravnosti jde ruku v ruce, neplatí jen pro bohaté hostiny, ale stejně, ba hlavně i pro stůl sebe chudší, jen chce-li býti slušný. Ani tady jako tam nesmíme jísti nožem, nesmíme klásti kosti na stůl, utírati ústa rukávem nebo mlaskati, kopati protějšího stolovníka nebo se opíjeti a pod., aniž mysliti si, že čím prostší stůl, tím volnější chování při něm. I prostý muž bude stejně ochotný a pozorný u stolu vůči své sousedce, jako tak zvaný pán vůči dámě a dítě dělníkovo musí právě tak zvykati při jídle čistotě a úpravnosti jako všecky děti jiné.

Ostatně, naučíte-li se umění slušně jísti, nic nebude se vám zdáti ani složito, ani zbytečno. Dlužno si také uvědomiti, že pravidla, kterak jísti, mají svůj podklad estetický, záležející v čistotě a úpravnosti, bez níž jídlo může se státi ostatním spolustolovníkům až nepříjemným, ne-li někdy i odporným.

A to nesrovnává se s dobrou chutí, kterou přejeme všem stolovníkům od počátku, ale jen v duchu, nikoli hlasitě. Také po hostině nepřejeme hlasitě dobrého zažití, jako druhdy se říkávalo, a jen sousedům zlehka se ukloníme; pán vždycky své dámě, kterou zase po hostině uvedl do salonu.

Toliko my smíme snad tuto přáti sobě i čtoucím, aby pravidla zde vykládaná dobře jim šla k duhu.

